

ماجرای ساخت یک بنای مذهبی معروف

موضوع: مهدیه تهران
موقعیت: خیابان ولیعصر ۴ چهارراه امیریه

بنای ساخت مهدیه تهران در چهارراه امیریه حجت الاسلام مرحوم احمد کافی بود. اما قصه جالب و پر ماجرای ساخت مهدیه تهران چه بود؟ بنا بر تعریف علیرضا زمانی، تهران پژوه، مرحوم حجت الاسلام احمد کافی، در محله امیریه سکونت داشت. معمولاً روزهای آخر هفته در خانه این روحانی جلسات سخنرانی، دعای کمیل و نذبه برگزار می‌شد و جمعیت زیادی برای شرکت در مراسم روضه‌های خانگی و جلسات دعا راهی خانه مرحوم کافی می‌شدند. این ازدحام و شلوغی گاهی باعث گلابه همسایه‌ها می‌شد. مرحوم کافی برای حل این مسئله با آیت‌الله اسدالله مدنی مشورت می‌کند. پیشنهاد آیت‌الله مدنی متوسل شدن به امام زمان (عج) بود. مرحوم کافی به همراه شماری از مردم و شرکت کنندگان در جلسات خانگی اش، برای توسل به امام زمان (عج) راهی مسجد جمکران شدند و به لطف خدا زمین فعلی مهدیه کمتر از ۲ هفته خریداری شد. مرحوم کافی در نخستین اقدام منزلش را برای خرید زمین مهدیه فروخت و در سال ۱۳۴۸ با کمک ۴ نفر از بازاریان مطرح و خوشنام تهران زمینی ۴ هزار مترمربعی را برای ساخت مهدیه خرید به نحوی که در بنای اولیه آن چیزی نزدیک به ۱۵ هزار نفر جای می‌گرفتند.

باتوق علما و مخالفان پهلوی

موضوع: بیت الزهراء
موقعیت: محله امیریه خیابان بشیری

در روزگاری که رضاشاه فعالیت‌های مذهبی را منع کرده بود خانه کوچک و باصفای حجت الاسلام «ابوالفضل شبروانی» که این روزها به حسینیه بیت الزهرا تبدیل شده است، باتوق امن دورهمی‌های مخفیانه علما و چهره‌های بنام مذهبی برای مبارزه با حکومت پهلوی بود. به گفته علیرضا زمانی، تهران پژوه، کسانی مانند حاج حسن ارضی، پدر حاج منصور ارضی، شیخ رجبعلی خیاط و... از چهره‌های شاخص و مخالفان سرسخت رضاشاه در این خانه دور هم جمع می‌شدند تا از محضر درس روحانی و عارف معروف آن دوران، آقا سید مهدی قوام، بهره‌مند شوند. البته این مبارزات در دوره پهلوی دوم هم ادامه داشت و خانه مرحوم شبروانی یکی از مهم‌ترین پایگاه‌های مبارزه با حکومت ستم‌شاهی و برپایی مجالس سخنرانی و مخفیگاه چهره‌های مطرح سیاسی و فرهنگی مانند مرحوم آیت‌الله «مهدوی کنی» هم بود. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و آرام شدن فضای سیاسی، برای توسعه و ترویج فرهنگ دینی میان اهالی، حاج آقا شبروانی تصمیم می‌گیرد که همین خانه تبدیل به حسینیه بیت الزهرا

و دارالایتم شود. زمانی در این باره توضیح می‌دهد: «حسینیه بیت‌الزهرای معماری زیبا و جالبی داشت و بنای اولیه آن شبیه کاروانسرای خانوات بود. مالک اصلی خانه، مرحوم حجت الاسلام ابوالفضل شبروانی، از روحانیون مطرح محله امیریه بود. خانه این روحانی را همه اهالی و چهره‌های سرشناس امیریه و تهران در روزگاری که برگزاری مراسم فاطمیه مثل امروز رسمیت نداشت به نام روضه‌خوانی فاطمیه می‌شناختند. برادران شاه‌آبادی، حاج اکبر ناظم، آیت‌الله فلسفی، آیت‌الله مجتهدی تهرانی، حجت الاسلام ابوالقاسم شجاعی، حجت الاسلام سیدمهدی طباطبایی و... از چهره‌های مطرح پایتخت بودند که در ایام فاطمیه به این خانه رفت‌وآمد می‌کردند.

از آنجا که حاج آقا شبروانی در زمان حیات زن و فرزند نداشت، وصیت کرد که بعد از مرگش این خانه تبدیل به محفلی برای حمایت از ایتم شود. سال ۱۳۸۳ شمسی بعد از فوت حاج آقا شبروانی، مرحوم عبدالله آشتیانی با هزینه شخصی اش خانه دوست و رفیق قدیمی اش را به حسینیه تغییر داد و باراندازی یک مؤسسه خیریه در آن برای کمک به نیازمندان و به ویژه ایتم که شامل حمایت از ایتم و فرزندان بی سرپرست و بدسرپرست سالم و معلول جسمی و ذهنی در پرورشگاه‌هاست، به وصیت دوستش عمل کرد.»

حادثه‌ای که به مشروطه ختم شد

سیدهاشم قندی، تاجر کاشانی که خانه‌اش در بازارچه نایب‌السلطنه تهران بود از خارج قند وارد و در سراسر ایران توزیع می‌کرد. او در تهران چندین مسجد، حمام و مدرسه ساخت که مسجد قندی در محله امیریه یکی از آنهاست و با مهارت معماری استاد لرزاده ساخته شد. نصرالله حدادی، تهران پژوه می‌گوید: «سیدهاشم قندی در جریان ماجراهای مشروطه، به بهانه گران شدن قیمت قند توسط عوامل حاکم تهران، یعنی علاءالدوله، برای زهر چشم گرفتن از کاسبان بازار فلک شد. بازاریان تهران در اعتراض به این ظلم حاکم شهر اجتماع اعتراض امیز کردند و آیت‌الله بهبهانی و آیت‌الله طباطبایی با عده‌ای از علما و طلبه‌ها به حرم حضرت عبدالعظیم رفتند. با این اقدام علما، بازار تهران هم تعطیل شد. در پی سرکوب این تجمعات که منجر به شهادت یک طلبه و عده‌ای دیگر شد، این بار علما در قم بست نشستند و پس از این اتفاقات، مظفرالدین شاه فرمان مشروطه را در ۱۵ مرداد ۱۲۸۵ صادر کرد. در واقع قرقه این اقدام با فلک کردن سیدهاشم قندی زده شد. او تاجری محترم و صاحب‌نام و بسیار خیر بود و بناهای عام‌المنفعه برای عموم مردم می‌ساخت از جمله ۳ مسجد و مدرسه و حمام که در جاهای مختلف تهران ساخت و وقف کرد.» به گفته حدادی، ورودی مسجد قندی یک طاق آجر چین دارد که از مشترکات معماری بناهای مذهبی دوره قاجار است.

چرا فقط یک چلچراغ پذیرفته شد؟

مسجد زعیم از موقوفات سید نصرالله زعیم با محراب کاشی کاری و منبر چوبی خراطی شده‌اش بیش از نیم قرن است که میزبان نمازگزاران محله‌های منیریه و امیریه است. نصرالله حدادی، تهران پژوه می‌گوید: «مسجد زعیم در دهه ۴۰ بنا شد. واقف آن سید نصرالله زعیم برادر حاج حسن زعیم، صاحب گل‌فروشی معروف میدان پاستور است. نکته قابل توجه در ساخت این مسجد این است که مرحوم حاج زعیم در تمام مراحل ساخت بنای مسجد هیچ کمکی از کسی قبول نکرد.» برادرزاده حاج زعیم به نقل از پدرش می‌گوید: «زمانی که ساخت مسجد تمام شد، پدرم ۱۲-۱۱ اصله نهال درخت افرا برای درخت کاری جلوی مسجد نزد برادرش فرستاد اما او نپذیرفت. گفته بود اگر پول این درخت‌ها را قبول می‌کنی آنها را جلوی مسجد می‌کارم در غیر این صورت نمی‌پذیرم.» حاج زعیم فقط یک هدیه برای مسجد وقفی خود قبول کرد. حدادی می‌گوید: «یک چلچراغ در شبستان اصلی مسجد زعیم وجود دارد که توسط یک پیرزن به مسجد هدیه شد و حاج زعیم به رغم اینکه هیچ کمک و هدیه‌ای را برای این مسجد قبول نمی‌کرد، این هدیه را پذیرفت. حاج زعیم تأکید داشت معماری مسجد ساده باشد و آن ۸ کاسه معلق که در ورودیه بقیه مساجد بود، در این مسجد دیده نمی‌شود. نصرالله زعیم بیرون مسجد چند باب مغازه بنا کرد که در آمد حاصل از آن برای امور مسجد و امام جماعت باشد.» طرح مسجد زعیم استاد لرزاده بود که در ساخت این مسجد از معماری خاصی که به «محراب بدون استهلاک» معروف است، استفاده کرد.

